

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (ATA 122)

8. Ders

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Haftanın Hedefi

Bu hafta Atatürk dönemi Türk Dış Politikasının ilkeleri, çözülen sorunlar ifade edildikten sonra Türk-İngiliz, Türk-Yunan, Türk-İtalyan ve Türk-Sovyet ilişkileri işlenecektir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI (1)

- 1.Türk-İngiliz ilişkileri
- 2.Türk-Yunan ilişkileri
- 3.Türk-İtalyan ilişkileri
- 4-Türk-Sovyet ilişkileri

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Misak-ı Milli (Ulusal Ant) ile saptanan, Lozan Barış Antlaşması ile ulusal sınırları çizilen Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikası, Atatürk tarafından en genel şekliyle "yurtta barış, dünyada barış" olarak tanımlanmıştır. Atatürk'ün dünya barışı anlayışı, Batılı devletlerin özellikle iki dünya savaşı arasındaki dönemde kurmaya çalıştıkları dünya barışından temel farklılıklar gösterir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Atatürk, gerçek anlamda dünya barışının ancak büyük devletlerin küçük devletler üzerinde tahakküm kurmaktan vazgeçmeleriyle mümkün olabileceğini ifade etmiş, Türkiye'nin dış politika ilkelerini de bu doğrultuda saptamıştır. Ancak, Atatürk "dünyada barışı" hedeflemiş bir lider olmasına rağmen toprak bütünlüğümüze ve bağımsızlığımıza kast edilmesi durumunda savaştan kaçınmayacağını çeşitli dış politik gelişmeler sonunda göstermiştir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Atatürk dönemi dış politika ilkelerinin genel hatlarını "tam bağımsızlığın ve toprak bütünlüğünün korunması ve devletlerarası anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi" oluşturmuştur. Bu düşünceden hareketle Türkiye, Atatürk döneminde devletlerarası eşitlik ilkesine son derece saygı göstermiş ve herhangi bir devletin işlerimize karışmasına müsaade etmemiştir. Atatürk dönemi Türk dış politikası, dünya ölçeğinde yaşanan olayların da etkisiyle iki ana devrede cereyan etmiştir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1923-1930 yılları arasında dış ilişkilerimize Lozan Konferansı'nda çözülemeyen meseleler damgasını vurmuştur. 1930'dan itibaren Atatürk'ün ölümüne kadar olan devrede, dış politika adımlarımız yaklaşan II. Dünya Savaşı tehlikesine karşı alınacak tedbirler esas olmak üzere belirlenmiştir. Bu dönem Türkiye'nin güvenliğini sağlamak üzere bölgesel ittifaklar kurulmuş, 1932'de "Milletler Cemiyeti"ne girilmiş ve Hatay sorunu çözülerek Hatay'ın 1939'da anayurda katılması sağlanmıştır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1. Türk-İngiliz İlişkileri Lozan Barış Konferansı'ndan sonra Türk-İngiliz ilişkilerini belirleyen temel mesele Musul meselesi olmuştur. Ortadoğu'nun zengin petrol kaynaklarına sahip olan ve konumu itibariyle stratejik bir öneme sahip bulunan Musul, İngilizler için kolay vazgeçilecek bir toprak parçası değildi.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Ortadoğu petrollerini kontrol etmek üzere 19.yüzyılın son çeyreğinden itibaren tüm dikkatini bölgeye vermiş olan İngiltere, savaş hukukuna aykırı olarak Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Musul'u işgal etmişti. Mütareke'nin imzalanmasından sonra barış dönemine geçileceğini sanan Osmanlı Hükümeti ve Türk halkı İngilizlerin bu oldubittisi karşısında büyük şaşkınlık geçirmişti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

İngilizler bölgenin iktisadi ve askeri öneminin farkında olarak Musul başat olmak üzere işgal sahasını kuzeye doğru Güneydoğu Anadolu'yu da içine alacak şekilde genişletmek istemişlerdi. Sonuçta Musul, Urfa, Antep, Maraş hiçbir haklı gerekçeye dayanmadan işgal edildi. Böylece Anadolu'nun parçalanması için önemli bir fırsat yakalamış olan İngiltere, petrol bölgelerinin geleceği için ortaklarıyla yapacağı pazarlıkta da önemli bir koz elde etmiş oluyordu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiye, Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Musul'u geri alabilmek için Lozan'da büyük bir mücadele vermiş, ancak barışın tehlikeye girmesi nedeniyle Musul Meselesinin daha sonra çözülmesi teklifini kabul etmişti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Lozan Antlaşması'na göre taraflar 9 ay boyunca meseleyi çözmek üzere aralarında görüşecekler, bir çözüme ulaşamadığı takdirde mesele Milletler Cemiyeti tarafından çözülecekti. Buna göre 19 Mayıs 1924'te İngiltere ile görüşmeler İstanbul'da başladı. İngiltere'nin asıl amacı meseleyi kararlarına hâkim olduğu Milletler Cemiyeti'ne götürmekti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Gerçekten de ikili görüşmelerde yol alınamadı ve mesele Milletler Cemiyeti'ne atıldı. Oysa Türkiye henüz Milletler Cemiyeti'nin üyesi değildi. Buna rağmen Musul konusu 20 Eylül 1924 tarihinden itibaren Milletler Cemiyeti'nde görüşülmeye başlandı. Türkiye "Musul'da plebisit yapılmasını ve Musul'un kendi halkının geleceğiyle ilgili karar vermesini" teklif etti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Fakat İngiltere Milletler Cemiyeti içindeki gücünü kullanarak, "bölge halkının cahil olduğu, sınır işlerinden anlamadığı" gerekçesiyle Türkiye'nin isteğini kabul etmedi. İngiltere, plebisit sonunda Türk ve Müslüman olan Musul halkının Türkiye'ye bağlanma kararı alacağından çekiniyordu. Musul meselesi Milletler Cemiyeti'ne gelince, kesin bir çözüme varabilmek için Cemiyet, "konu hakkında araştırma yapıp, rapor hazırlamak üzere" bir komisyon kurdu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Bu komisyon İngiltere'nin etkisiyle, İngiltere'nin amacına uygun olarak Musul'un Irak'a bırakılmasını öngören raporunu, Eylül 1925'te Milletler Cemiyeti'ne sundu. Milletler Cemiyeti'nde Türkiye'nin oy hakkının bile bulunmadığı bu tarihte, Cemiyet komisyonun raporuna uygun olarak 16 Aralık 1925'te yaptığı toplantıda Musul'un Irak'a bırakıldığını ilan etti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiye, kararı tepkiyle karşıladı. İngiltere ile ilişkiler gerildi ve yeni bir savaşın eşiğine gelindi. Musul için savaşmaya kararlı olan Türkiye, savaş hazırlıklarına başladığı sırada iç politikada yaşanan olumsuzluklar, Şeyh Sait İsyanının çıkması ve devrimler sürecinin tehlikeye girmesi nedeniyle Milletler Cemiyeti'nin kararını kabul etmek zorunda kaldı. Böylece iç politik gelişmelerin doğurduğu zorunluluktan kaynaklı olarak, 5 Haziran 1926'da Türkiye, İngiltere ve Irak arasında yapılan antlaşma ile Musul İngiltere mandası altındaki Irak topraklarına dahil olmuştu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Antlaşmaya göre Türkiye, Musul petrollerinden 25 yıl süre ile %10 pay alacaktı. Ancak, Türkiye daha sonra yapılan bir düzenleme ile bu alacağından 500 bin İngiliz lirası karşılığında vazgeçti. Böylece Musul Meselesi Türk tarafının isteğine göre olmasa da sona ermiş, Türk-İngiliz ilişkilerinde düşmanlığın sürmesine yol açan temel mesele ortadan kaldırılmış oluyordu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1920'li yılların sonlarına doğru I. Dünya Savaşı sonrasında barış antlaşmalarıyla sağlanmak istenen yeni düzene karşı devletlerin tepkileri artmış ve bir silahlanma yarışı başlamıştı. Bu yıllarda bazı girişimlerle dünya barışını sağlamak üzere çeşitli birlikler oluşturulmaya ve silahlanmanın önüne geçilmeye çalışıldı.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiye de 1929'da toprak işgalleri ve ilhakları amacıyla yapılacak savaşları reddeden Briand-Kellog Paktı'na katılmış, 9 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyeti'ne üye olmuştu. Türkiye'nin Avrupa siyasetine girmesi İngiltere ile yeni ilişkilerin kurulmasına yol açtı. 1929'da İngiliz Filosunun Türkiye'yi resmi ziyareti ile de ilk ilişki kuruldu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1935'te İtalya'nın Habeşistan'a saldırması ve yönünü Doğu'ya çevirmiş olan Alman Nazizm'i tehlikesinin ortaya çıkması, Türkiye ile İngiltere'nin yakınlaşmasına neden olacaktı. 1936'da İngiltere Kralı 8. Edward Türkiye'yi ziyaret etti. Aynı yıl İngiltere Montrö Boğazlar Sözleşmesi görüşmeleri sırasında Türk tezini destekledi. Türkiye, 1937'de Karabük Demir-Çelik Fabrikalarının yapımını bir İngiliz firmasına verdi. Aynı yıl Nyon Konferansı'nda Türkiye İngiltere'yi destekledi.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1932-1938 yılları arasında Türk-İngiliz ilişkilerinde siyasi alanda yaşanan bu yakınlaşma 1937 yılından itibaren ekonomik alanda da görülmeye başlandı. 27 Mayıs 1938 tarihinde iki ülke arasında İngiltere'nin Türkiye'ye kredi açmasını öngören bir antlaşma imzalandı. 1937 Nyon Konferansı yakınlaşmasının ardından Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında 19 Ekim 1939 tarihinde "Karşılıklı Yardım Antlaşması" imzalandı.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

2. Türk-Yunan İlişkileri

Yunanlılar bağımsızlıklarını elde ettikleri 1830 tarihinden itibaren topraklarını genişleterek Megalo İdea (Büyük Ülkü) düşüncesi doğrultusunda eski Bizans İmparatorluğu'nu canlandırma hülyasıyla faaliyetlerde bulunmuştu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Yunan uygarlığının mirasçıları oldukları iddiasıyla Mora İsyanı ile başlattıkları Türklük aleyhine çalışmalarını 1922'lere kadar aralıksız sürdürmüşler ve Batılı büyük devletlerin yardımıyla Batı Trakya, Girit ve On iki Adaları topraklarına katmayı başarmışlardı. Yunanlıların Megalo İdea düşü, 1922'de Dumlupınar'da Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Türk Ordusu karşısında aldıkları büyük yenilgiden sonra iflas etti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Lozan Barış Konferansı esnasında çözülemeyen meselelerden biri de "Patrikhane" ve "Mübadele Meselesi" idi. Türk-Yunan ilişkilerine 1930 yılına kadar bu iki mesele damgasını vurdu. İstiklal Savaşı sırasında Ortodoks Patrikhanesi'nin Rumları Türkiye aleyhine kışkırtıp, silahlandığı ve çeteler kurdurarak Pontus İsyanının hazırlanmasında büyük rol oynadığı belgeleriyle ispatlanmıştı. Türklük aleyhine faaliyetleri bilinen Patrikhane'nin İstiklal Savaşı'ndan sonra yurtdışına çıkarılması istendi. Ancak Yunanistan İngiliz desteğiyle "siyasi meselelerle uğraşmamak şartı" ile Patrikliğin İstanbul'da kalmasını sağladı.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

30 Ocak 1923'te Türkiye ve Yunanistan arasında "Türkiye'de kalan Rumlarla Yunanistan'da kalan Türklerin karşılıklı mübadelesi" hakkında bir antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre Mondros Mütarekesi'nden önce İstanbul belediye sınırları içerisinde yerleşmiş olan Rumlarla Batı Trakya'da yaşayan Türkler hariç diğer yerlerde yaşayan Türkler ve Rumlar karşılıklı olarak değiştirileceklerdi.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Bu değişim için uluslararası bir komisyonun kurulması kararlaştırıldı. Ancak Yunanistan, İstanbul'da daha fazla Rum bırakabilmek için Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından önce İstanbul'da belediye sınırı içinde yaşayan Rumlar sınırlamasını genişletilerek İstanbul il sınırları içinde yaşayan bütün Rumların "yerleşmiş (Etabli)" kabul edilmesini istedi.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Mübadele Sözleşmesi'ne göre Türkiye Ortodoks Patriği de mübadele kapsamında sınır dışı edilecek Rumlar arasındaydı. Patriğin durumu Yunanlılar ile aramızda yeni bir gerginliğin doğmasına neden oldu. Patriğin 19 Mayıs 1925'te istifa etmesiyle bu mesele çözülmüş oldu.

Mübadele günlerinde Yunanistan Batı Trakya'daki Müslümanların mallarına el koyarak, Türkiye'den gelen Rumlara veriyordu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiye de buna karşılık İstanbul Rumlarının mallarına el koymaya başladı. Ancak malların el değiştirmesi meselesi de Mübadele kapsamında çeşitli sorunların yaşanmasına yol açıyordu. Bu meselelerin bir bölümü 1 Aralık 1926'da yapılan antlaşmayla çözülmüş ancak taraflar arasındaki sorunlar sona ermemiştir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Yunanistan'la savaşın eşiğine gelindiği bir dönemde, 10 Haziran 1930'da imzalanan bir antlaşmayla yerleşme tarihlerine bakılmaksızın İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türklerinin hepsi "yerleşmiş (etabli)" sayıldılar. Türk-Yunan ilişkilerinde dönüm noktası olacak antlaşmanın imzalanmasında yaklaşan İtalya tehlikesine karşı Akdeniz bölgesinde birlik sağlama düşüncesinin payı büyüktü.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Yunan Başbakanı Eleftherios Venizelos'un 1930 yılı Ekim ayının sonunda Türkiye'yi ziyarete gelmesinden sonra 30 Ekim 1930'da Türk-Yunan ilişkilerini olumlu yönde geliştirecek üç anlaşma imzalandı:

1. Dostluk, Uzlaşma, Tarafsızlık ve Hakem Antlaşması
2. İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Sözleşmesi
3. Deniz Kuvvetlerinin Sınırlanması Hakkında Protokol

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

3. Türk-İtalyan İlişkileri I. Dünya Savaşı'na girme koşulu olarak İtalya'ya vaat edilen toprakların büyük kısmının savaş sırasında Yunanistan tarafından işgal edilmesi, İtalya ile İtilaf devletlerinin arasını açmış, İtalya Anadolu'daki işgali sona erdirerek Türkiye'yi terk eden ilk İtilaf devleti olmuştur

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

İtalya'da 1922 yılında iktidara gelen Mussolini, yeniden Roma İmparatorluğu'nu canlandırma hülyasına kapılmış ve bu siyaseti gerçekleştirmeye yönelik Türkiye üzerindeki emellerini de açıkça ifade etmiştir. Dış siyasetinin temelleri sömürgeciliğe karşı, tam bağımsızlıktan ve toprak bütünlüğünden ödün vermemek olan Türkiye, İtalya'nın bu emellerine karşı oldukça sert tutum almıştı.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

İtalya, yayılmacı saldırgan emelleri karşısında oluşan bloğu yumuşatmak üzere Doğu Akdeniz'de ittifak arayışı içine girdi. Bu amaçla Türkiye ile 30 Mayıs 1928'de "Tarafsızlık ve Dostluk Antlaşması" imzaladı. Ancak, İtalya'nın Meis Adası başat olmak üzere, Anadolu'ya yakın bazı adalar üzerinde hak iddia etmesi ve Ege adalarını silahlandırması Türkiye'yi huzursuz etmiş ve Türkiye'nin İtalya'ya karşı yeni ittifaklar yapmasına yol açmıştır. Türkiye bu dönemde Akdeniz'deki çıkarlarını korumak üzere İngiltere ile yakınlaşacaktır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

İtalya, 1935'te Habeşistan'ı işgal etti. Milletler Cemiyeti'nin İtalya'nın işgalci tavrına karşı aldığı önlemleri Türkiye de destekledi. Türkiye bu süreçte İtalya'yla ilişkilerini tümüyle kesebileceğini bildirdi (11 Kasım 1935).

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

İtalya'nın 1936'da 1928'de imzalanan Türkiye-İtalya Dostluk Antlaşmasına bağlılığını beyan etmesiyle ilişkiler biraz yumuşamıştı. 2 Ocak 1937'de İngiltere ile İtalya'nın Akdeniz konusunda bir anlaşma yaparak yakınlaşmaları, Türk-İtalyan ilişkilerini de olumlu etkilemişti. İki ülke arasındaki bu yakınlaşma üzerine, Türk Dışişleri Bakanı 1937'de İtalya'yı ziyaret etti ve Milano'da yapılan karşılıklı görüşmelerden olumlu sonuçlar elde edildi. Böylece Türk-İtalyan ilişkilerinde yeni bir işbirliği ortamı doğuyordu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Sonraki dönemde İtalya, Türkiye'yi İtalya-Almanya safına çekmeye çalışmışsa da Türkiye'nin antiemperyalist dış politika anlayışı böyle bir birliğin kurulmasını olanaksız kılmıştır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

4. Türk-Sovyet İlişkileri Türkiye'nin Avrupa, Orta Doğu ve Rusya'ya komşu, üç kıtanın kesişme noktası durumunda bulunan hassas jeopolitik konumu ülkemizin gerçekçi, dengeli ve çok yönlü dış politikalar izlemesini zorunlu kılmıştır. Atatürk'ün Türkiye'nin izlemesi gereken dış politikanın ana hatları hakkında vasiyeti de bu dengelerin göz ardı edilmemesi yönünde olmuştur.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TBMM Hükümeti'nin uluslararası alanda ilk büyük müttefiki olan Sovyetler Birliği'nin İstiklal Savaşı sırasında ve sonraki dönemde Türkiye'ye sosyalist rejim ihraç etme tehlikesi atışması ve ekonomik ve siyasi alanda bazı isteklerde bulunması, dönem dönem bu ülke ile çeşitli sorunların yaşanmasına yol açmıştır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

İstiklal Savaşı yıllarında Sovyetlerin askeri, siyasi ve mali yardımları dolayısıyla komünizm propagandası şiddetli tepkilerle karşılanmamış ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinden sonra Hükümet ve muhalefet tarafından bu propagandaların önü alınmıştır. Sovyetler, Türkiye'nin komünist rejime yönelik söz konusu bakışına rağmen anti-emperyalist mücadelede tüm Batı'yı karşısına aldığı politikasını başarıyla yürütebilmek için ve Sovyetlerdeki rejimin korunmasında Türkiye'nin konumunun stratejik öneme sahip olması nedeniyle Türkiye'yi uluslararası alanda desteklemeye devam etmiştir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türk-Sovyet ilişkilerine temel teşkil eden antlaşma 16 Mart 1921'de, Moskova'da imzalanan "Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması'dır. Bu antlaşma iki ülkenin uzun yıllar karşılıklı ilişkilerinin temeli olarak birçok sorunun çözümüne katkı sağlamıştır. Sovyetler bu antlaşma ile Sevr (Sevres) Antlaşması'nı reddederek Misak-ı Milli sınırlarını tanımış ve Türk-Sovyet sınırı kesin olarak belirlenmiştir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

24 Ocak 1924 tarihinde Sovyet lideri Lenin'in ölümünden sonra iktidarı ele alan Stalin döneminde, Sovyetlerin dış politika ilkesi Batılı devletlerle siyasi ilişkiler kurarak Sovyetlere karşı oluşan ittifakları parçalamak olmuştur. Bu dönem Sovyetler bir Fransız-Alman yakınlaşmasıyla Almanya'nın doğuya doğru ilerlemesinden çekiniyordu.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Aynı dönemde Türkiye Lozan'da çözülememiş, Musul, Hatay ve Mübadele meseleleriyle uğraşıyordu. Türkiye ve Sovyetlerin Batılı devletlere karşı siyasi mücadele yürüttüğü bu dönemde, ilişkiler daha da yakınlaşmış ve iki ülke arasında temaslar artmıştır. Türkiye ve Sovyetler arasında 17 Aralık 1925'te, Paris'te "Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması (Paktı)" imzalandı. Bu anlaşmaya göre tarafların herhangi biri saldırıya uğradığında diğeri tarafsız kalacaktır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Saldırmazlık Paktı, 1929'da yeni bir hükmün eklenmesi ile yenilenerek tarafların karadan ve denizden komşu bulundukları devletlerle birbirlerine danışmaksızın herhangi bir siyasi antlaşma yapmaması şartı kabul edilmiştir. Bu antlaşma, 1945 tarihinde Sovyetler tarafından feshedilinceye kadar yürürlükte kalmıştır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Sovyetler Birliği 1930'larda, 1920'li yılların sonundan itibaren Batılı devletlerle ilişki kurmaya başlayan Türkiye'nin dayandığı tek büyük devlet olmaktan çıkmaya başlamıştır. Ancak bu tarihlerde de Sovyetlerle yakın ilişkiler sürmüştü, 1933'te Voroşilov başkanlığında bir Sovyet Heyeti Türkiye'yi ziyarete gelmiş, 1934'te Sovyetlerden faizsiz 8 milyon dolarlık kredi alınmıştır. Sovyetler, Türkiye'nin 1933 yılından itibaren Boğazlar Meselesi ile ilgili girişimlerini de desteklemişti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Sovyetlerle siyasi ilişkiler bu yönde gelişirken ticari ilişkilerde ciddi birtakım sorunlar yaşanmıştır. 1926'da Sovyetlerin Türkiye'den ithal edilen mallara bazı sınırlar koyması üzerine aynı yıl iki ülke arasında görüşmeler başlamış ancak bir sonuç alınamamıştır.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1927'de tekrar başlayan görüşmelerin tıkanmasına yol açan sorunlar Sovyetlerin bazı Türk mallarını ithal etmek istememesi ve Türkiye'nin bazı şehirlerinde ticari temsilcilikler açmak istemesinden kaynaklanıyordu. Nihayet 11 Mart 1927'de Ankara'da imzalanan Ticaret ve Deniz Ulaşım Antlaşması ile Türkiye'nin Sovyetlere ihracatına yıllık sınırlama getirildi ve İstanbul, İzmir, Trabzon, Mersin, Erzurum ve Artvin'e ticari temsilcilikler açması kabul edildi. Buna karşılık Türkiye, bir başka devlete yapılacak ihracatta gümrüğe tabi olmadan Sovyetler Birliği'nden transit geçiş izni almış ve böylece Batum limanını kullanma hakkını elde etmişti.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türk-Sovyet ilişkileri, zaman zaman gerginlik ve sorunların yaşanmasına rağmen, 1936 yılına kadar dostluk ilişkileri çerçevesinde seyretmiştir. 1936 yılından itibaren Türk-İngiliz yakınlaşmasının doğması, bundan sonraki dönemde Türk-Sovyet ilişkilerinin niteliğini belirleyecek ve ilişkilerin soğumasına yol açacak temel etken olacaktır.

